

Rəna BAXIŞOVA *

ŞUŞA QƏZASININ QIZ MƏKTƏBLƏRİ (XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində)

- Açar sözlər:** Qarabağ, Şuşa, qadın təhsil, Mariya qız məktəbi, rus-Azərbaycan qız məktəbləri, maliyyə vəsaiti.
- Keywords:** Karabakh, Shusha uyezd, women education, Marin women school, Russian-Azerbaijani women schools, financial resources.
- Ключевые слова:** Карабах, Шушинский уезд, женское образование, Маринская женская школа, русско-азербайджанские женские школы, финансовые средства.

Şuşa qız məktəbləri. Təhsilə xüsusi əhəmiyyət verilən Şuşada qadın təhsili evlərdə təşkil edilmiş ruhani məktəblərində və ya valideynlər tərəfindən reallaşdırılırdı. XIX əsrin ortalarında qadınların da rus dilində təhsil almaq istəyi nəticəsində yerli əhali Şuşada 1875-ci ildə xeyriyyə cəmiyyəti təşkil etməyi və bu cəmiyyət vasitəsilə şəhərdə xüsusi qız məktəbi açmağı qərara aldı. Bu cəmiyyətin məqsədi dini etiqadından və milliyyətdən asılı olmayaraq, qızlara ibtidai və dini təhsil vermək idi. [23, c. 52] Məktəbin dərş cədvəlinə xarici dillər və musiqi fənləri daxil edilmişdir. Tərtib olunmuş cədvələ görə, ikinci dərəcəli fənlərə çox vaxt ayrıldığından əsas fənlərə az vaxt qalırdı. Bunun üçün Himayəçilik Şurasının qərarı ilə bu Şuranın üzvü L.N.Modzalevski yeni dərş cədvəli tərtib etdi. Dərş saati 50 dəqiqə deyil, digər tədris müəssisələrində olduğu qədər olmalı idi. [2, v. 3-4]

1875-ci il oktyabrın 26-da Şuşada ikisinifli "Müqəddəs Nina" qız məktəbinin əsası qoyuldu. [2, v. 3-4; 36, c. 6] Ananevlərin ikimərtəbəli evində açılmış pullu məktəbin tədris planına şəriət, rus dilinin əyani vəsaitlərlə tədrisi, rus dilinin qrammatikası, yerli dildə oxu, yazı və qrammatika, rus və yerli dildə hüsnxət, rəsm və rəsmxət, ümumi coğrafiya, tarix, nəğmə, musiqi, təcrübi hesab, təbiət tarixi və fizika haqqında ümumi məlumat, əl işi, fransız və alman dilləri, gimnastika daxil edilmişdi. Qeyd edək ki, fransız dili bütün qadın məktəbləri içərisində yalnız Yelizavetpol

* Baxışova Rəna - AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutu "Qarabağ tarixi" şöbəsinin elmi işçisi

Müqəddəs Nina cəmiyyətində və Şuşa qadın xeyriyyə cəmiyyətində tədris edilirdi. Qeyri-məcburi fənnlər sırasına daxil olan xarici dil fənnləri üçün ildə hər şagird 10 rubl, musiqinin tədrisi üçün isə 50 rubl əlavə təhsil haqqı ödəməli idi. Gimnastika isə valideynlərin arzusu ilə pulsuz tədris olunurdu. Fənnlərin tədrisi dörd kursdan ibarət ikisinfli şəhər məktəblərinə 1874-cü ildə tətbiq edilən proqram əsasında həyata keçirilirdi. [13, s. 430-431; 16, c. 24; 17, c. 31; 22, c. 53] Yaxınlıqda dərəcə müddəti razılaşdırılaraq (8-dən 11-dək) təkrar xarakteri daşıyırdı. 1889-cu ildə Şuşa xeyriyyə cəmiyyətinin qız məktəbi üçüncü dərəcə ibtidai məktəbdən ikinci dərəcə xüsusi məktəbə çevrildi. [18, c. 71-75]. Bu məktəbdə hər biri iki şöbədə ibarət 3 sinif fəaliyyət göstərirdi. 1890-1891-ci tədris ilindən məktəbdə savadsız və rus dilini ümumiyyətlə bilməyən şagirdlər üçün hazırlıq sinfi açıldı. Hazırlıq və hər biri ikiillik kursdan ibarət üçsinfli məktəbdə 1891-ci ildə 61, 1892-ci ilin yanvar ayında fevral ayında 72 qız və 32 oğlan (qızların 10 yaşınadək olan qardaşları) olmaqla 104 şagird təhsil alırdı. 1892-ci il yanvarın 29-na olan məlumatla görə, məktəbdə bir azərbaycanlı şagird təhsil alırdı. Məktəbin 1892-ci ildə Peterburqda tərtib edilmiş ştat cədvəlində olan müsəlman dini ixtisar edilərək erməni dili salınmış, müsəlman dininin tədrisinə ayrılmış 120 rubl erməni dilinin tədrisi üçün təyin edilmişdi. [4, v. 17, 19-19arx., 24, 41]

Məktəbdə müəllimlər – O.S.Tarasova 1891-ci ilin sentyabrından rus dili, hesab, birinci sinifdə yazı, V.L.Alekseyeva 1892-ci ilin dekabrından rus dili, tarix, coğrafiya, N.M.Simonova 1893-cü il yanvarın 19-dan hazırlıq sinfi, Y.A.Xandəmirova 1894-cü ilin yanvarından hesab, təbiyyat tarixi, hesab fənlərini tədris edirdilər. [5, v. 2-2arx.] 1903-cü il avqustun 15-də hərbi kilsənin dyakonu Sirotin həm bu, həm də Şuşa şəhər

dim etdiyi layihə müzakirə olunaraq Şuşa şəhərində yerli xeyriyyə cəmiyyəti nəzdindəki qız məktəbinin 1894-cü il iyulun 1-dən Mariya qız məktəbinə çevrilməsi haqqında qərar verildi. Bu qərara əsasən Şuşa Mariya qız məktəbinin təminatı üçün hər il Dövlət xəzinəsindən birinci müddət üçün 1500 rubl, qalan xərclər üçün isə Şuşa şəhər cəmiyyətinin hesabından 1000 rubl, məktəbin şəxsi vəsaitindən 1500 rubl, Şuşa xeyriyyə cəmiyyətinin vəsaitindən 600 rubl ayrılmalı idi. [21, c. 47, 53; 34, c. 39-40; 37, c. 850]. Lakin Mariya qız məktəbinə çevrildikdən sonra onun illik büdcəsi 5490 rubl təşkil etməli idi. [4, 1arx.]

1894-cü ildə tədris-təlim vəsaitləri baxımından Qafqazda fəaliyyət göstərən 3 Mariya məktəbinə ayrılmış vəsait 1000 rubldan çox olsa da Şuşa Mariya qız məktəbinə ayrılmış vəsait 605 rubl təşkil edirdi. [19, c. 33; 21, c. 54]. Məktəbdə üç illik müddətə Himayəçilik Şurası seçildi. [6, v. 1] Mayın 21-də Şabanova məktəbə nəzarətçi, Yaremenko fənn müəlliməsi təyin edildi. [5, v. 4-4arx., 14-14arx.]

Məktəbdə gedən təmir işləri ilə əlaqədar hazırlıq məşğələləri sentyabrın 16-da başladı, sentyabrın 25-də isə məktəbin təntənəli açılışı oldu. Buradakı 120 şagirdin biri rus, qalanı isə erməni idi. [4, v. 47-49]

Qafqazda - Batumda, Qarsda və Şuşadakı üç Mariya məktəbin hər birində 4 normal sinif və iki bölmədən ibarət bir hazırlıq sinfi fəaliyyət göstərirdi. [22, c. 53; 24, c. 607] Hər sinifdə şagirdlərin sayı 40 nəfəri keçməməli idi, əks təqdirdə paralel sinif açılmalı idi. [4, v. 11]

Şuşa Mariya qız məktəbinin şagirdlərə yalnız elementar biliklər verdiyi, heç bir hüquq vermədiyi üçün Şuşa Şəhər İdarəsi məktəbin dördsinfli qız gimnaziyasına çevrilməsini təklif etdi. [4, v. 56-57] Məktəbin dərş proqramı tədricən progimnaziya proqramına yaxınlaşdırılmalı təhsil

mühüm dəyişikliklər etmək hüququ verildi. Şuşa Mariya qız məktəbinin tədris kursuna vacib fənn kimi fransız və alman dilləri, musiqi və rəqs dərsləri də daxil edildi. [8, v. 16-16arx.; 15, c. 25-26; 35, c. 553]

Batım və Qars məktəblərinin öz tədris binaları olsa da, Şuşa məktəbi icarə edilmiş binada yerləşirdi. Təsis edildiyi ildə icarə haqqı 350 [24, c. 611], 1897-1899-cu illərdə 700 [26, c. 385; 27, c. 385; 28, c. 435], 1902-ci ildə 950 [29, c. 435], 1904-cü ildə 926 [30, c. 431], 1907-1908-ci illərdə 800 [31, c. 378; 32, c. 113], 1912-ci ildə 1400 [33, c. 240-241] rubl olmuşdur. Məktəbdə illik təhsil haqqı 1894-1908-ci illərdə 15, 1909-cu ildən sonra 25 rubl idi. [22, c. 53]

1889-cu ildə Şuşa xeyriyyə cəmiyyətinin qız məktəbində 82 şagird təhsil alırdı. [18, c. 73] Şuşa Mariya qız məktəbinə çevrildiyi zaman 120 şagirdlə [20, c. 83] fəaliyyətə başladı. Həmin ildə 3 Mariya məktəbində cəmi 363 şagirdin [21, c. 49] təhsil aldığını nəzərə alsaq, bu məktəbin yenicə fəaliyyətə başlamasına baxmayaraq buradakı kontingentin bütün şagirdlərin üçdə birini təşkil etməsi böyük uğur idi. Hətta 1896-cı ildə Batımda 174, Qarsda 161 şagird olduğu halda Şuşa Mariya məktəbində isə 253 şagird təhsil alırdı. [22, c. 53] Məktəbdə əsrin sonunda 275 şagird [623, c. 444] təhsil almışdır. Məktəb 1903-cü ildə ən çox şagird sayına (335 şagird) [28, c. 440] malik olsa da 1905-1906-cı illərdə bu say xeyli azalaraq 1906-cı ilin sonunda 154 nəfərə [32, c. 324] çatmışdır. 1912-ci ildə şagirdlərin sayının 277 nəfərə [33, c. 232] çatdığı haqda məlumat da var (cədvəl 1).

Cədvəl 1. Şuşa Mariya qız məktəbinin şagirdlərin milliyyətə görə təsnifatı [22, 53; 25, 623; 26, 394; 27, 394; 28, 444; 29, 444; 30, 440; 31, 324; 32, 324, 366; 33, 232]

	1894	1897	1898	1899	1902	1904	1907	1908	1912
azərbaycanlı		2	2	4	8	10		4	7
rus	2	10	14	12	10	19	14	10	21
gürcü		2			2			1	
dağlı								1	
yəhudi									
erməni	118	249	240	259	290	279	167	194	240
digər		1	1			1		1	9
şagirdlərin ümumi sayı	120	264	257	275	310	309	181	211	277

Burada təhsil alan şagirdlərin milli və dini mənsubiyyətinə gəldikdə burada da təəssüfedicə nəticəyə qarşılaşırıq: erməni şagirdlərin böyük üstünlüyü göz qarşısında idi. 1894-cü ildə 120 şagirddən 118-i erməni, 2-si rus olan məktəbdə bir nəfər də olsa azərbaycanlı təhsil almırdı. Ən çox azərbaycanlı sayına 1904-cü ildə (10 nəfər) [30, c. 443] rast gəlinə də erməni-müsəlman qarşılıqlı nəticəsində bu say yenidən sıfıra enmişdi. 1908-ci ildə yenidən 4 azərbaycanlı şagirdin [32, c. 388] təhsil alması rəqəmlərdə əks olunur. (cədvəl 1)

Bu məktəb dövlət xəzinəsi və şəhər cəmiyyətinin ayırdığı vəsait hesabına təmin edilirdi. Bundan əlavə, məktəbin təminatı təhsil haqqı, ianələr və digər daxilolmalar hesabına da həyata keçirilirdi. Məktəbin təminatı üçün dövlət xəzinəsindən 1894-cü ildə 750, sonrakı illərdə 1500, 1904-cü ildə 2110, erməni-müsəlman qarşılıqlı qarşılıqlı təminatından sonra ildə 4610 rubl ayrılırdı. Mövcud hadisəyədək məktəbin təminatı üçün şəhər cəmiyyəti vəsait ayırsa da, hadisədən sonra statistik rəqəmlərdə vəsaitin ayrılmadığı göstərilir. Məktəbin təminatının böyük hissəsi təhsil haqqının hesabına həyata keçirilirdi. [25, 609; 26, 384; 27, 384; 28, 434; 29, 434; 30, 430; 31, 335; 32, 377, 366; 33, 238-239]

Məktəbin illik kirayəsi 1894-cü ildə 350, sonrakı illərdə XIX əsrin sonunadək ildə 700, 1902-ci ildə 950 rubl olsa da məlum hadisələrdən sonra bu məbləğ 800 rubla enmişdi. 1912-ci ildə bu məbləğin 1400 rubl olduğu göstərilir. Şuşa Mariya qız məktəbinin təminatı üçün ayrılan vəsaitin böyük qismi məktəbin şəxsi heyətinin təminatına xərclənirdi. [25, 611; 26, 385; 27, 385; 28, 435; 29, 435; 30, 431; 31, 113; 32, 378, 366; 33, 240-241]

Digər tədris ləvazimatlarına gəldikdə 1894-1904-cü illər ərzində onların sayı təqribən 2, maliyyə dəyəri isə təqribən 3 dəfə artmışdır. Lakin 1905-ci ildəki mövcud durumla əlaqədar onlar məhv edilmiş, 1907-ci ildə ləvazimatların yenidən toplanmasına başlanılmışdı. [25, 609; 26, 384; 27, 384; 28, 434; 29, 434; 30, 430; 31, 335; 32, 377, 366; 33, 238-239]

Şuşa Qarabağın təhsil-maarif mərkəzi olduğundan qadın təhsili sahəsində mühüm rolu Şuşa Mariya qız məktəbi oynayırdı. Lakin məktəbdə fənlərin məhdudluğu şagirdlərin tam bilik qazanmasına mane olması, oğlanların təhsillərini davam etdirmələri üçün digər şəhərlərə getdikləri halda qızların, xüsusilə də imkansız ailələrin qızlarının bu imkandan

istifadə edə bilməməsi baxımından qadın otra təhsil müəssisəsinin açılması vacib idi. Əhali artıq 1917-ci ilin sentyabrından Mariya məktəbində beşinci sinfin açılmasını və məktəbin tam təhsil verməsini tələb edirdilər. Beşinci sinfin açılması üçün 5000 rubl lazım idi. Bunun 2000 rublu Şuşa şəhər özünüidarəsinin şəhər yığımları, 3000 rublu 1916-1917-ci tədris ilində məktəbi bitirən şagirdlərin ödəyəcəyi təhsil hüququ haqqı hesabına təmin edilməli idi. Məktəbi bitirən şagirdlərin valideynləri təhsil haqqı üçün ildə 100 rubl verəcəkləri haqqında yazılı razılıq verdilər. QTD po-
peçinin qərarı ilə 1917-ci il avqustun 31-də Şuşa Mariya qız məktəbi dördsinifli qız gimnaziyası ilə tam hüquqlu məktəbə çevrildi. [10, v. 3-3arx., 4-4arx., 18-19]

1899-cu ildə Şuşada daha bir şəhər ictimai qız məktəbi təsis edildi. 1899-cu ildə bu məktəbdə 140 [28, c. 56-59], 1904-cü ildə isə 153 [30, c. 72-77] qız təhsil alırdı. Məktəbin təminatı üçün 1899-cu ildə məktəbdə 1556 [28, c. 56-59], 1904-cü ildə isə 2597 [30, c. 72-77] rubl xərclənmişdi.

Rus-Azərbaycan qız məktəbləri. 1911-ci il martın 31-də Şuşada rus-Azərbaycan qız məktəbi açıldı. Təminatı məktəbin öz hesabına ödəniləcəkdir. Şuşa şəhərinin azərbaycanlı əhalisi üçün açılmış ilk rus-Azərbaycan qız məktəbində həftədə iki dəfə əl işi tədris olunurdu. [9, v. 1, 4-5, 8]

1911-ci ildə Əbdülkərim bəy Mehmandarovun təşəbbüsü sayəsində Şuşada qız məktəbi açılmışdır. [14, s. 33] Lakin bu məktəbin fəaliyyəti haqqında məlumat əldə edə bilmədik.

1911-ci ilin aprelində QTD-ninhamisi Ağdamda xəzinədən vəsait ayrılanadək yerli vəsait hesabına rus-Azərbaycan qız məktəbi açılmasına icazə vermişdir. [12, v. 1] Lakin məktəbin açılması və fəaliyyəti haqqında məlumat əldə etmək mümkün olmamışdır.

R.Q.Ter-Mixaylova Şuşa şəhərində Mariya qız məktəbini bitirdikdən sonra şagirdlərin təhsillərini davam etdirməsi üçün orta qız təhsili müəssisəsinin vacibliyini vurğulayaraq xüsusi yeddi sinifli qız gimnaziyası açmaq üçün müraciət etmişdir. 1905-ci ilin iyul ayında ona bu məktəbi açmaq icazəsi verilmişdi. [7, v. 3-4] Onun müraciətinə əsasən gimnaziyanın nəzdində həmin ilin avqustunda müxtəlif millətlərdən və dinlərdən olan 30 şagirdin yaşaya biləcəyi pansion açmağa icazə verildi. [7, v. 6]

Bundan əlavə, mənbələrdə erməni qız məktəbinin də fəaliyyətinə rast gəlinir. 1853-cü il iyunun 6-da Şuşa sakini rahiyyə Y.Semyonovaya

Şuşada 50 erməni qızdan ibarət erməni dilini tədris edən xüsusi qız məktəbi açmağa icazə verildi. Lakin 1854-cü ildə onun xəstəliyi səbəbindən məktəb bağlandı. [1, v. 2, 5, 6arx., 8; 3, v. 1-1arx., 4] Ancaq rahiyyənin yenedən müraciəti əsasında 1869-cu il avqustun 28-də ona Şuşada 40 nəfər qızın təhsil ala biləcəyi xüsusi qız məktəbi açmağa icazə verildi. Məktəbdə erməni dili və əl işi tədris edilirdi. [1, v. 3-4]

Şuşa əhalisi qızların ana dilində təhsil almasına diqqət verməklə yanaşı rus dilində təhsil almasına da xüsusi mənaqə göstərirdilər. Şuşanın digər şəhərlərdə təsis edilən qız məktəblərinə maddi yardım edilməsində xüsusilə fərqlənirdilər. Bunun nəticəsində əsrin sonlarına doğru, Şuşada Xeyriyyə cəmiyyətinin təsis etdiyi qız məktəbi Qarabağ ərazisindəki qızların da rus dilində təhsil almasına şərait yaratdı və qızlar üçün rusdilli təhsilin təməlini qoydu. XX əsrin əvvəllərində dini fanatizmin səngiməsi nəticəsində Qarabağ bölgəsinin kəndlərində də əhali qızlarına təhsil vermək istəyi nəticəsində kəndlərdə qız məktəbləri meydana gəldi. Beləliklə də, bu regionda qız təhsili nisbətən genişləndi.

İstifadə edilmiş mənbələr və ədəbiyyatın siyahısı

1. Azərbaycan Respublikası Dövlət Tarix Arxivi (bundan sonra – ARDTA): f. 309, s.1, iş 356
2. ARDTA: f. 309, s. 1, iş 709
3. ARDTA: f. 311, s.1, iş 13
4. ARDTA: f. 311, s.1, iş 30
5. ARDTA: f. 311, s.1, iş 31
6. ARDTA: f. 311, s.1, iş 34
7. ARDTA: f. 311, s.1, iş 42
8. ARDTA: f. 311, s.1, iş 48
9. ARDTA: f. 311, s.1, iş 73
10. ARDTA: f. 311, s.1, iş 131
11. ARDTA: f. 311, s.1, iş 499
12. ARDTA: f. 406, s.1, iş 168
13. Əhmədov H.M. Seçilmiş pedaqoji əsərləri. 5 cildə, I c., Bakı: "Elm" və ABU nəşriyyatı, 2001, 450 s.
14. Quliyev V. 180 yaşlı Şuşa məktəbi. Bakı: "Şuşa" nəşriyyatı, 2010, 200 s.
15. Журнал Министерства народного просвещения (bundan sonra - ЖМНП). новая серия. ч. 12, 1907 декабр. Правительственная распоряжения СПб. Сенатская типография, 1907, 957 с.

16. ЖМНП. ч. 255, 1888 январь. Современная летопись. СПб. Типография Б.С.Балашева, 1888, 908 с.
17. ЖМНП. ч. 271, 1890 сентябрь. Современная летопись. СПб. Типография Б.С.Балашева, 1890, 788 с.
18. ЖМНП. ч. 274, 1891 мартъ. Современная летопись. СПб. Типография Б.С.Балашева, 1891, 960 с.
19. ЖМНП. ч. 292, 1894апрель. Правительственная распоряжения. СПб. Типография Б.С.Балашева и К., 1894, 881 с.
20. ЖМНП. ч. 296, 1894 декабрь. Правительственная распоряжения. СПб. Типография Б.С.Балашева и К., 1894, 877 с.
21. ЖМНП. ч. 309, 1897 январь. Современная летопись. СПб. Типография Б.С.Балашев и К, 1897, 801 с.
22. ЖМНП. ч. 316, 1898 апрель. Современная летопись. СПб. Типография Б.С.Балашев и К, 1898, 819 с.
23. Кавказский календарь на 1876, Тифлис, Типография Главного Управления Закавказским краем, 1875, 566 с.
24. Отчет о состоянии учебных заведений попечителя Кавказского Учебного округа (bundan sonra - Отчет КУО) за 1894 год. Тифлис: 1895
25. Отчет КУО за 1894 год. Статистическая сведения к отчету о состоянии учебных заведений Кавказского Учебного округа (bundan sonra - Ст. св. КУО) в 1894 году. Тифлис: Тип. канц. Главномач. граждан. частью на Кавказ, 1895
26. Отчет КУО за 1897 год. Ст. св. КУО в 1897 году. Тифлис: Тип. канц. Главномач. граждан. частью на Кавказ, 1898, 84+594+100+26 с.
27. Отчет КУО за 1898 год. Ст. св. КУО в 1898 году. Тифлис: Тип. канц. Главномач. граждан. частью на Кавказ, 1899, 70+572+70+28 с.
28. Отчет КУО за 1899 год. Приложение. Ст. св. КУО в 1899 году. Тифлис: Тип. канц. Главномач. граждан. частью на Кавказ, 1900, 70+572+70+28 с.
29. Отчет КУО за 1902 год. Ст. св. КУО в 1902 году. Тифлис: Тип. канц. Главномач. граждан. частью на Кавказ, 1903
30. Отчет КУО за 1904 год. Приложение. Ст. св. КУО в 1904 году. Тифлис: Тип. канц. Главномач. граждан. частью на Кавказ, 1905
31. Отчет КУО за 1907 год. Кавказский Учебный округ. Тифлис: Тип. канц. Главномач. граждан. частью на Кавказ, 1908
32. Отчет КУО за 1907 год. Приложение. Ст. св. КУО в 1907 году. Тифлис: Тип. канц. Главномач. граждан. частью на Кавказ, 1909
33. Отчет КУО за 1912 год. Приложение. Тифлис: Типография канцелярии

35. ПСЗРИ. Собрание третье. Т, 27. 1907 год. СПб., Типография 2 отделении собственной его императорского величества канцелярии, 1910, 1275 с., закон 29542
36. Циркуляр по управлению Кавказским Учебным Округом, Тифлис 1876, № 9
37. Циркуляр по управлению Кавказским Учебным Округом, Тифлис 1894, № 11

Бахышова Рена

ЖЕНСКИЕ ШКОЛЫ ШУШИНСКОГО УЕЗДА (КОНЕЦ XIX - НАЧАЛА XX ВВ.)

РЕЗЮМЕ

В данной статье на основе сведений из достоверных источников рассматривается история учреждения женской школы Шушинского благотворительного общества и ее дальнейшее развитие. Также изучается динамика классификации учеников, их национальный состав, финансовое обеспечение школы. Наряду с этим приводятся сведения о деятельности Шушинской общественной женской и русско-азербайджанской женской школ.

Приведенные материалы убедительно доказывают, что женские школы Шушинского уезда сыграли значительную роль в распространении грамотности среди женского населения Гарабахского региона Азербайджана.

Bakhishova Rena

GIRLS SCHOOLS IN SHUSHA UYEZD (LATE 19TH - EARLY 20TH CENTURY)

SUMMARY

In this article, on the basis of information from reliable sources, the history of the institution of the Shusha charitable society and its further development is considered. It also studies the dynamics of the classification of students, the national